

13. Мемуари В. В. Ігрунова. Режим доступу: http://igrunov.ru/cv/odessa/dissident_od/samizdat/scheme-samizdat.html
14. Іванюченко А. До 20-річчя Народного Руху України. Прапори єднання (спомин). *Український Південь*. 2010. № 1, 1 листопада.
15. Іванюченко А. Коли мужчині сорок років (вибране). Миколаїв, 1999. 125 с.
16. Горлач С. І так... я жив: спогади, есе. К.: Ярославів Вал, 2011. С. 125.
17. Спиця В. Спогад душу гріє, або Я був на святі козацької слави. *Чорноморія*. 1991. № 2, січень.
18. Іванюченко А. До 20-річчя РУХу. Поважають за вчинки. *Український Південь*. 2009. № 30, 11 серпня. С. 2.
19. Спиця В. Люди Руху. Мої спогади про Бориса Михайловича Мороза. *Український Південь*. 2011. № 11, 29 березня. С. 2.
20. Різників О. С. Чорновіл у Первомайську (Спогад). *Народний Рух України: місце в історії та політиці* : матеріали VIII Всеукр. наук. конф., присвяченої 20-річчю Незалежності України (м. Одеса, 25–26 травня 2011 р.). Одеса : Астропринт, 2011. С. 350.
21. Іванюченко А. До 20-річчя Народного РУХу України. Вони служили Україні. Нехай наш спомин про них не згасає... *Український Південь*. 2009. 13 жовтня, № 37. С. 3.

Надійшла до редакції 12.10.2019 р.

УДК 32:97(477)

І. В. Яковлев

І. ДРАЧ ВІД НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ ДО КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

Яковлев Ігор Васильович, к. і. н., старший викладач кафедри історії та етнографії України, e-mail: igor.yakovlev.1991@gmail.com

Одеський національний політехнічний університет
пр-т Шевченка, 1, м. Одеса, 65044, Україна

АНОТАЦІЯ

Іван Федорович Драч увійшов в історію як видатний поет, кіносценарист та громадсько-політичний діяч. Протягом політичної кар'єри йому вдалось брати безпосередню участь у створенні двох вичназних громадських організацій. Перша це Народний Рух України, організація, яка спромоглась привести український народ до омріяної незалежності. Друга це Конгрес української інтелігенції, громадська організація, яка повинна була боротись за наці-

ональні інтереси українського народу. В статті йде мова про шлях від Народного Руху України до Конгресу української інтелігенції, розглянуті ті причини та фактори, які вплинули на І. Драча під час створення цих організацій. Досліджено їх внесок як в процес розвитку української державності, так і в процес відстоювання національних інтересів українського народу. Проаналізовано кількісний та якісний склад обох організацій, а також зроблені висновки стосовно результатів їх громадсько-політичної діяльності.

Ключові слова: Народний Рух України, Конгрес української інтелігенції, І. Драч, боротьба за незалежність, відстоювання національних інтересів.

И. В. Яковлев

И. ДРАЧ ОТ НАРОДНОГО РУХА УКРАИНЫ ДО КОНГРЕССА УКРАИНСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ

Яковлев Игорь Васильевич, к. и. н., старший преподаватель кафедры истории и этнографии Украины, e-mail: igor.yakovlev.1991@gmail.com

Одесский национальный политехнический университет
пр-т Шевченко, 1, г. Одесса, 65044, Украина

АННОТАЦИЯ

Иван Федорович Драч вошел в историю как выдающийся поэт, киносценарист и общественно-политический деятель. На протяжении политической карьеры ему удалось принимать непосредственное участие в создании двух значимых общественных организаций. Первая это Народный Рух Украины, организация, которая смогла привести украинский народ к заветной независимости. Вторая это Конгресс украинской интеллигенции, общественная организация, которая должна была бороться за национальные интересы украинского народа. В статье речь идет о пути от Народного Руха Украины к Конгрессу украинской интеллигенции, рассмотрены те причины и факторы, которые повлияли на И. Драча при создании этих организаций. Исследованы их вклад как в процесс развития украинской государственности, так и в процесс отстаивания национальных интересов украинского народа. Проанализирован количественный и качественный состав обеих организаций, а также сделаны выводы о результатах их общественно-политической деятельности.

Ключевые слова: Народный Рух Украины, Конгресс украинской интеллигенции, И. Драч, борьба за независимость, отстаивание национальных интересов.

I. V. Yakovlev

I. DRACH FROM THE PEOPLE'S MOVEMENT OF UKRAINE TO THE CONGRESS OF UKRAINIAN INTELLIGENTSIA

Yakovlev Igor Vasyliovych, Candidate of Technical Sciences, Senior Lecturer at the Department of History and Ethnography of Ukraine, e-mail: igor.yakovlev.1991@gmail.com

Odesa National Polytechnic University
av. Shevchenko, 1, Odesa, 65044, Ukraine

SUMMARY

Drach has made history as a prominent poet, screenwriter, and social and political figure. During his political career, he was able to take a direct part in the creation of two parent NGOs. The first is the People's Movement of Ukraine, an organization that has succeeded in leading the Ukrainian people to dreamy independence. The second is the Congress of the Ukrainian Intelligentsia, a non-governmental organization that is supposed to fight for the national interests of the Ukrainian people. This article discusses the path from the People's Movement of Ukraine to the Congress of Ukrainian Non-Intelligence, discusses the reasons and factors that influenced I. Drach when creating these organizations. Their contribution to the process of development of the Ukrainian statehood and to the process of defending the national interests of the Ukrainian people is investigated. The quantitative and qualitative composition of both organizations was analyzed, as well as the conclusions regarding the results of their socio-political activity were made.

Key words: *People's Movement of Ukraine, Congress of Ukrainian intelligentsia, I. Drach, struggle for independence, upholding national interests.*

Актуальність теми визначається зростанням суспільного інтересу до проблеми вивчення громадсько-політичної діяльності представників української інтелігенції в процесі відстоювання національних прав та інтересів українського народу.

Українська інтелігенція була, є і буде оплотом українського патріотичного мислення. Саме інтелігенція відстоювала інтереси українського народу не дивлячись ні на що. Вона завжди боролася з тотальними наступом сусідів-колонізаторів та з агресивною політикою насадження чужоземної культури. Історія пам'ятає сотні прикладів непокірливості українського народу, вираженої у формі як культурного протесту, так і відвертого

бунту. Історія пам'ятає тисячі імен представників української інтелігенції, які не побоялись відкрито виступити проти тоталітаризму та імперського шовінізму.

Мета статті полягає в бажанні висвітлити ті події та явища початку дев'яностих років минулого сторіччя, які слугували чинникам в процесі консолідації українського народу навколо ідеї розбудови сильної та незалежної України. В час піднесення національної свідомості та розквіту ідей українського патріотизму та європейських цінностей актуальним постає питання історичної справедливості в процесі боротьби за національне буття українського народу. Прояв суспільного інтересу до питань висвітлення білих плям історії в процесі становлення та розвитку української державності слугує каталізатором для подальшого дослідження даної проблематики.

Український народ довів свою волелюбність, довів словом і ділом. Він виборів право жити вільно на своїй, богом даній землі, і в цій боротьбі українська інтелігенція завжди відіграла найважливішу роль. Роль провідників свого народу в краще майбутнє. Саме тому її постійно намагалися знищити, очорнити, заборонити. Колонізаторам не до вподоби, коли в колонії вимагають розширення прав та свобод. Колонізаторам потрібна лише покірливість та страх від колоній. Але так склалося, що український народ, незламний за своєю природою, а його ідейні лідери покоління за поколінням підіймають народні маси на боротьбу за свою країну.

Дякуючи інтелігенції Україна стала незалежною, а саме завдякуючи представникам української культурної еліти на чолі з поетом Іваном Драчем, який тридцять років тому об'єднав навколо себе проукраїнські сили з метою створення альтернативної відносно радянської влади громадсько-політичної організації Народний Рух України. І в результаті чого Рух доклав максимум зусиль задля вивільнення України з-під влади тоталітарної системи Радянського Союзу.

Загалом Іван Федорович Драч за своє довге та насичене життя спромігся зробити значний внесок в процес розвитку української державності. Він створив дві громадські організації Народний Рух України та Конгрес української інтелігенції, які повною мірою вплинули на хід історичних подій в нашій країні. Про Рух за роки незалежності було написано чима-

ло, особливо членами кафедри історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету, лише тут, написано та вдало захищено кандидатські дисертації, а саме праці Ю. Діденка, Н. Кіндрачук, А. Кожанова, І. Кривдіної, М. Кучерук, Е. Мамонтової, О. Мардаренко, І. Місєври, С. Овсієнко, О. Шановської, О. Шипотілової, також на цій кафедрі видано три монографії, присвячені даній проблематиці, та опубліковано понад сотню статей у фахових історичних збірниках на тематику Народного Руху України. І у всіх цих працях мова йде про значний внесок Руху в процес здобуття Україною незалежності про відстоювання національних ідей та інтересів українського народу про ідеологічне підґрунтя основ Руху та про боротьбу рухівців за щасливе майбутнє нашої країни [1].

І якщо про Рух відомо всім, то про Конгрес інформації дуже мало. Це пояснюється тим, що Конгрес був створений в середині дев'яностих років минулого сторіччя як патріотична громадська організація і, перебуваючи серед сотень політичних партій українського політикуму, вона залишилась відносно непомітною для вітчизняних дослідників. Крім того, діяльність конгресу була активною лише до кінця 2000 року, а після пішла в занепад через фактичне відсторонення від справ її засновника та незмінного лідера І. Драча.

Матеріали маніфесту, викладеного Іваном Драчем в доволі чіткій формі, звинувачували бездіяльність вітчизняних політиків, які смиренно підпорядкувались проросійським ідеям тотальної русифікації. Наводилась порівняльна характеристика дій двох держав, де першою виступала шовіністично налаштована Росія з її імперськими амбіціями, спрямованими на підпорядкування української території як території «національних інтересів Росії». З іншого боку, розглядалась вже незалежна на перший погляд Україна, яка за останні п'ять років своєї незалежності безперервно втрачала позиції, розпродаючи за безцінь національне майно стратегічного значення. Головна ж мета Конгресу української інтелігенції, як сказано раніше, полягала в об'єднанні патріотично налаштованих представників українського народу в боротьбі за відстоювання національних інтересів.

Створення конгресу української інтелігенції підтримали більшість представників Народного Руху України. А головне

цю ініціативу підтримав і В. Чорновіл, який на той момент будучи головою Народного Руху України, об'єднався з його засновником у спільній меті відстоювання національних інтересів, свобод та прав українського народу [2].

Відмінність Конгресу української інтелігенції від інших національно налаштованих громадських організацій полягала саме в мирному розв'язанні всіх насущних проблем, інтелігенція не влаштувала яскраві перформанси чи багатотисячні мітинги, інтелігенція добивалась поставленої мети, перебуваючи виключно в правовому руслі.

Той масив інтелігенції, який влився в ряди Конгресу в період його становлення, фактично міг би, при бажанні з боку керівництва, докорінно змінити соціально-політичну ситуацію в країні на краще. І такі спроби були зроблені, проте, як ми знаємо, Конгрес фактично перестав існувати через бездіяльність засновника та незмінного лідера громадської організації Івана Федоровича Драча, який проявляв нечувану активність у діяльності і розвитку Конгресу лише до початку двохтисячних років, а якщо бути зовсім критичним, то до парламентських виборів 1998 року, коли за допомогою своєї громадської організації Драч разом зі своїм найближчим політичним оточенням увійшли до Верховної Ради України, як національно налаштовані пропрезидентські депутати. На початку двотисячних Конгрес значно втратив позиції народної підтримки, через свою бездіяльність та неефективність у порівнянні з попереднім періодом. А в останнє десятиліття Конгрес фактично припинив своє існування як єдина централізована громадська організація, все, що від неї залишилось, це декілька обласних відділень, які функціонують в автономному режимі.

Тут треба наголосити, що співпраця Л. Кучми як Президента України з І. Драчем як головою КУІну мала взаємовигідний результат для обох сторін. В першу чергу, КУІн практично від самого початку підтримував Л. Кучму як кандидата в президенти, а в подальшому закликав український народ голосувати за пропрезидентських представників та підтримувати президентські ініціативи. По-друге, Л. Кучма відплачував за таку лояльну підтримку фактично тією ж монетою, що й призвело до проходження на виборах 1998 року до Верховної Ради України частини представників Конгресу, а в подальшому й обі-

ймання ними певних посад. По-третє, і напевне найголовніше, цей зв'язок був вигідний для українського народу, незалежно від політичних поглядів та інших ідеологічних міркувань. Саме дякуючи активній співпраці представників інтелігенції з представниками влади вдалось в короткий проміжок часу ввести в обіг свою національну валюту та прийняти Конституцію, дякуючи даному симбіозу вдалось підняти на державний рівень питання Голодомору, політичних репресій, порушити питання визнання воїнів Української повстанської армії, що врешті-решт призвело до відновлення історичної справедливості.

Ще одним значним кроком в процесі боротьби за національні інтереси українського народу стало призначення на посаду голови Комітету з інформаційної політики та телерадіомовлення того ж Івана Федоровича Драча, який за два роки перебування на цій посаді спромігся докласти чимало зусиль задля направлення інформаційної політики країни в русло національного сприйняття та збільшення пільг для україномовних видавництв. Взагалі І. Драч неодноразово наголошував на необхідності розвитку книговидавничої галузі як однієї з найбільш значимих, оскільки саме книговидавнича галузь формує свідомість цілого покоління, і той факт, що переважна більшість продукції видавничої галузі виходила російською мовою, не могло не насторожити представників української інтелігенції.

Також помітна активність членів Конгресу української інтелігенції спостерігалась під час протистояння проросійським силам в питаннях визнання російської мови другою державною або регіональною. Треба наголосити, що на початку двотисячних далеко не вся українська інтелігенція стояла на засадах патріотизму та національної свідомості, а навпаки, переважна її більшість відстоювала погляди державної двомовності, або й взагалі визнавала лише російську мову як єдину зручну для повсякденного використання. І в цьому немає нічого дивного, тому що в нашій країні згідно з переписом населення 2001 року майже 30 % громадян визнають себе російськомовними, а це практично третина від усього загалу, з іншого боку, понад 60 відсотків відносять себе до україномовних [5]. Проте більша частина з них, насправді, не володіє українською мовою, а користується «суржи́ком», гібридом двох мов, і лише в силу геополітичних обставин та за звичаєм відносить себе до

україномовних. Отож фактично в нашій країні лише третина населення сприймає, вільно володіє та вважає рідною українську мову. І такий стан на початку двотисячних свідчив про необхідність докорінних змін в системі освіти, науки, інформаційної політики та книговидання.

Конгрес сколихнув українське суспільство так само, як за сім років до цього зробив Народний Рух України. В короткий термін по всій території нашої батьківщини були самоорганізовані та відкриті крайові відділення Конгресу. Конгрес за роки свого розквіту не тільки об'єднав представників української інтелігенції, із найрізноманітніших верств населення в його ряди увійшли перші люди країни, такі як Президент України Л. Д. Кучма та патріарх України-Руси Філарет, які в свою чергу наголошували на значимості та справедливості ідейного підґрунтя даної громадської організації [3].

Отже можна зробити висновок, Іван Федорович Драч, будучи представником української інтелігенції, зробив значний внесок в процес розбудови української державності, виступивши засновником НРУ та КУІН. В свою чергу, Народний Рух України доклав чимало зусиль задля виборювання Україною незалежності на початку дев'яностих років минулого сторіччя, а Конгрес української інтелігенції спромігся консолідувати патріотично налаштоване суспільство в процесі відстоювання прав, свобод та інтересів українського народу. Обидві громадсько-політичні організації були створені І. Драчем та несли в собі високі ідеї гуманізму та патріотизму.

Джерела та література

1. Конгрес української інтелігенції: довідкові матеріали до перших всеукраїнських зборів інтелігенції. Київ: АВЕРС, 1998.
2. Драч І. Ф. Маніфест української інтелігенції. Київ: Гелія, 1995.
3. Кучма Л. Ми не безсилі перед лицем майбутнього: виступ Президента України на 1-х Всеукраїнських зборах інтелігенції 21 березня 1998 р. // Уряд. кур'єр. 1998. 24 берез. С. 4.
4. Конгрес української інтелігенції: матеріали перших всеукраїнських зборів інтелігенції. Київ, 1998. 64 с.
5. Перепис населення України (2001) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://goo-gl.su/Edwb> (дата звернення 27.05.2019)

Надійшла до редакції 15.10.2019 р.